

Nota Introductòria

La vitalitat i les ganes de pintar i escriure fan de Montserrat Figueras una influència potent i engrescadora. Una dona que ha lluitat a la vida i al món universitari, en períodes històrics on la dona no ho tenia –potser encara no ho té– fàcil.

Però el que fa més enriquidor de la personalitat de Montserrat Figueras i d'aquest llibre, "*Pinzellades d'infantesa i joventut*", és que ha mantingut fins ara el somriure i la tendresa de la nena què vivia a Valls i estiuejava a Calafell i Sitges. Aquest llibre relata els seus primers anys amb naturalitat i amb una posició ben clara envers l'època, sense rancúnia, però amb honestedat, no en va es tracta d'un escrit emanat d'una ment jurídica i rigorosa.

Les vivències de Montserrat Figueras us faran recordar, moltes possiblement les sentireu com a pròpies, us emocionarà i alhora us divertirà.

Xavier Iborra

Escriptor i Doctor en Dret per la Universitat d'Alacant

Pròleg

Aquesta és la petita història de la meva infantesa i joventut. L'he escrit per deixar constància d'una època, a partir de mitjan del segle vint, perquè les generacions que no l'han viscut, sobretot fills i néts, tinguin una idea de com eren els nens i joves de llavors. I segur que per aquells que compartiu la meva generació, us despertarà records i moments especials de la vostra vivència particular.

La meva història comença doncs després de la guerra civil espanyola del 1936-1939, per tant, en plena època de la dictadura de Franco. Malgrat això, la majoria de nens vam ser molt feliços, sense ser conscients de l'etapa política que vivíem. El meu pare, que va ser metge de l'exèrcit republicà en la Batalla de l'Ebre, una de les més cruentes de totes, no ens va parlar mai ni de la guerra ni de la política; la meva mare tampoc. Imagino que tractaven de preservar la nostra innocència, que poguéssim tenir una vida allunyats de la foscor de la postguerra. Ara amb el temps, després de ser mare i avia els entenc i els dono les gràcies.

En els primers temps tothom volia oblidar el terrible malson. Tant es així que de petita creia que Franco era quasi etern. Però més endavant, a la Universitat, ja tot va ser molt diferent.

També vull dir que les nostres generacions hem tingut

que adaptar-nos als nous canvis vitals amb “progressió geomètrica” i en tot els àmbits: social, familiar, laboral, econòmic... i a partir del 1975 també canvi polític; ara cap a les noves tecnologies. Fins i tot ens van canviar la moneda: de la pesseta a l’euro.

Però malgrat tot això ens hem sortit bastant bé i contents de tot el que hem lluitat i fet. Anem a veure doncs què va passar als meus anys d’infantesa i joventut.

Montserrat Figueras Pàmies

Sitges, tardor del 2015 i primavera del 2017.

Les arrels

Els avis materns

Vaig néixer en una clínica de Tarragona en plena postguerra civil espanyola, però la meva infantesa i joventut la vaig passar a Valls, on Joan, el meu pare, què vivia a Barcelona, va anar a exercir la medicina, va conèixer a la mare, Josepa, i allí van viure sempre. La família materna era de Valls “de tota la vida”. El meu avi Lluís i el meu oncle Lluís també eren metges vallencs. Ara us en parlaré una mica d’aquesta branca materna de la meva família.

L’avi Lluís. Aquest avi era molt “castís”, es va casar amb Angelina Ferrer, una de les noies més maques del poble. Vivien a la casa pairal del carrer de Sant Pere, molt a prop de l’Església de Sant Antoni. La casa unifamiliar tenia tres pisos però el sol només donava als terrats.

En el gran pati interior el meus avis tenien de veïns als Veciana i als Vives; aquests últims eren família de farmacèutics i terratinents, amb els quals mantenien una amistat que venia ja de molt lluny.

Els avis tenien de “minyona” la Teresa, que va arribar del seu poble amb quinze anys i va servir tota la seva vida a la nostra família – tots metges – durant setanta anys. Però

d'ella us en parlaré després.

L'avi Lluís era molt bo i intel·ligent i alhora d'una gran vocació. No cobrava honoraris als pacients que no tenien diners i ajudava a tothom. Però els que tenien “caradura”, es a dir, que tot i ser rics o “amb possibles” no li pagaven, els deia coses molt divertides perquè reaccionessin , o sigui, paguessin.

Resulta que una vegada van anar a la seva consulta uns pacients els quals li devien moltes visites. L'avi Lluís, ja cansat d'ells, els hi va dir: *“Mireu, els metges amb la gent que no paga, fem experiments amb els medicaments...”* A l'endemà ja li van pagar el que li devien . I una altra vegada una dona que tampoc li pagava va tornar a visitar-se també “per amor a l'art”. La dona li va dir : *“Doctor Pàmies, el meu fill canta missa”* I l'avi li contestà: *“ En tant no em pagueu, tant s'hi val si la canta (la missa), com si la balla “* . Com podeu comprovar, amb tots aquells que podien pagar les consultes i no ho feien, el meu avi els deixava en el seu lloc d'una manera ferma però amb un toc molt irònic.

Ara bé, s'aixecava de taula per un malalt urgent inclús el Dia de Nadal, a les nits, fins i tot a l'hivern...La Teresa l'esperava desperta amb una tassa de brou calent, fos l'hora que fos a la nit. Estimava la seva professió i vocació i pels realment necessitats no pensava en horaris ni honoraris.

De l'àvia materna, Angelina, solament sé allò que la mare m'explicava, ja que l'àvia va morir de tifus molt

jove (als quaranta-cinc anys) L'àvia, no va poder superar la mort del seu marit i només el va sobreviure un any

La meva mare i el tiet Lluís van quedar orfes, ella amb dinou anys i ell amb vint-i-quatre, a punt d'acabar la carrera, també de medicina. Vivien tots dos amb la seva àvia Coloma i amb la Teresa a la casa del carrer Sant Pere. I van tenir la sort de que el tiet va poder agafar tota la clientela de l'avi.

La besàvia Coloma era ja molt gran quan es van quedar orfes i expliquen que tenien una cotorra que sempre anava a picar-li els peus. Era la mare de l'àvia Angelina i tenia anècdotes molt divertides. Vivia en una casa de tres pisos al Portal Nou de Valls, amb una botiga a la planta baixa. El seu marit havia sigut tractant de vins i es guanyava bé la vida.

Però quan la besàvia es va quedar vídua amb les seves dues filles petites, es conta que va estar plorant un mes seguit fins que va donar un cop de puny a la taula i va dir: - “ ¡ Prou ! “– Mai més va plorar; va obrir la botiga de la planta baixa, començant a guanyar-se la vida, va educar les seves filles i i com es deia abans, “*les va casar bé*”

La recerca científica del meu avi Lluís Pàmies sobre la tuberculosi.

L'avi Lluís era a més de metge, científic. Va fer construir un laboratori molt complet a les golfes de casa seva, tot i les limitacions (i les circumstàncies socials i polítiques) del primer terç del segle XX.

Va arribar a inventar un medicament , el FIMOSOPON, que si bé no curava la tuberculosi, en una època en la qual aquesta malaltia era una veritable plaga, tots els estudis previs tenen també el seu valor, tant els que es van fer aquí com als Estats Units en la dècada dels trenta. Heu de tenir em compte que fins que no va sortir l'estreptomícina al voltant dels anys cinquanta, la tuberculosi era mortal i s'emportava al jovent atacant ells pulmons d'una manera irreversible.

El meu cosí germà Lluís Pàmies - què a més d'exercir la medicina també havia estudiat amb molta cura i deteniment tots els estudis previs de l'avi, - va poder comprovar que encara que el medicament no era eficaç del tot,

sí que tenia el mèrit d'una gran recerca. La mala sort va ser que l'avi Lluís va morir als cinquanta-set anys sense poder acabar-ho, tot i que estava ja en contacte amb un laboratori de Barcelona per poder produir i comercialitzar-ho.

A la família hem consultat una sèrie de cartes que la meva mare gestionava amb gran eficiència, amb els contactes farmacèutics de Barcelona, a més d'ajudar a l'avi amb els apunts escrits a mà i en altres tasques al laboratori.

1 La meva mare i l'avi Lluís al laboratori de recerca

Els avis paterns. “La yaïta”.

De tots els meus avis, només vaig conèixer els paterns: L’avi Josep i la “Yaïta” Paquita.

L’avi Josep era industrial de Sabadell i ens va deixar quan jo era molt petita. En canvi la “yaïta” – que provenia d’una casa de terratinents de Sabadell – se’n va anar quan jo ja tenia setze anys. Jo la recordo guapíssima i molt elegant i alegre. Sempre li venia de gust festes i xampany. Vivia a Barcelona i venia a passar llargues temporades a casa nostra a Valls. Encara tinc records d’ella a casa meva, com el mirall amb la Torre Eiffel de quan va anar de viatge de nuvis a París a finals del XIX; també un àlbum de fotografies de pell repujada, de les quals només conec les dels avis, el meu pare i les ties; la Rosario i la Pilar, les quals també venien a casa de tant en tant.

La “yaïta” era molt presumida i coqueta. Diuen que una vegada una senyora li va preguntat l’edat i ella li va contestar: *“Doncs tinc deu anys menys que vosté”*; però en general era simpàtica i riallera.

Quan ja era molt gran va tenir un ictus i es va quedar en un llit. La meva mare la va cuidar. A la nit venia a casa una monja que en deien “de la vetlla” i l’avia, que ja havia mig perdut el cap, no la podia ni veure.

2 La "yáita"

Un matí li va dir a la mare que a la nit havia vingut la “barjaula¹”. I una altra vegada que “*la monja ha vingut amb la pistola*” (o sigui, una creu molt gran que li penjava del coll). La mare posava la ràdio mentre li feia companyia i la cuidava; acostumava a escoltar un programa de l'època, presentat per Raúl del Castillo, un programa en directe amb dedicatòries musicals.²

El pare sempre anava a veure l'àvia i un bon dia li va dir: “*Mira fill, la teva dona s'entén amb el Raul del Castillo i es troben aquí cada matí*”

Ningú sabia exactament l'edat de l'àvia i en el recordatori de quan va morir tampoc li van posar. Un secret ben guardat.

Els meus pares, Joan i Josepa

Pels meus pares només puc tenir elogis. El pare era bo, generós, molt intel·ligent, amb una mentalitat oberta, lliberal, estudiós, culte, va treballar de valent per nosaltres i junt amb la mare ens van educar amb molt

1 “dona de la vida”

2 El cantant cubà establert a Espanya Raúl del Castillo va residir més de 30 anys a Barcelona, on va arribar en 1954 amb Armando Oréfiche i els Havana Cuban Boys. Després de formar el seu propi conjunt, amb el qual va gravar nombrosos discos, va ser promotor d'un programa musical de la SER titulat Simpatia, en el qual per primera vegada en directe un cantant interpretava les cançons sol·licitades.

d'amor, però també amb fermesa i llibertat i amb responsabilitat.

La meua mare va ser un model de dona: forta, amorosa, també intel·ligentíssima (va estudiar el Batxillerat amb nosaltres i resolva els logaritmes només amb lògica matemàtica), alegre, bona, simpàtica, però també amb la qual es podia discutir de filosofia, desperta i vivaç. Ja he dit que entre el dos van fer que la nostra llar fos feliç, positiva. Inclús front a les adversitats, ens van ensenyar a ser forts, a gaudir de les petites coses, a valorar el que tenim, no el que ens falta. Ells dos eren un bonic exemple de matrimoni, que s'estimaven de veritat.

Tot el que us he contat no és passió de filla (que també n'hi ha, és clar), però es que ho diuen tots els seus amics, familiars, inclús els pacients que visitava el pare, el qual feia el mateix que l'avi Lluís, s'aixecava de taula inclús el Dia de Nadal per visitar un malalt que el vingués a buscar.

Festeig del pares. La Guerra. Els meus pares es van conèixer abans de la Guerra Civil. El pare i el doctor Trueta anaven molt a casa del Tiet Lluís i la mare, quan els seus pares ja no vivien, però la meua besàvia Coloma sí, i per suposat també amb la Teresa. El tiet Lluís tenia novia, l'Adelaida, la meua futura "padrineteta", a la qual recordo com una persona alegre, intel·ligent, simpàtica i bona.

El pare i la mare també es van fer nuvis al mateix temps. Festejaven tots quatre al saló de la casa de Sant Pere, però ningú els “vigilava” como era costum llavors. Eren altres temps i les parelles de nuvis – sí, joves d’ara, com ho esteu llegint – havien de quedar sempre amb una persona gran que els feia de “carabina” o “espelma”.³

A més la dona passava de casa dels pares a casa del marit, en una època en la qual per viatjar, obrir un compte bancari... es necessitava el consentiment del pare o del marit.⁴

3 Els nuvis sempre havien d’anar acompanyats. I el primer dia que havien d’anar sols, es trobaven estranys i tot.

4 Fins a 1981 les dones havien de demanar permís al seu marit per poder treballar, cobrar el seu salari, exercir el comerç, obrir comptes corrents en bancs, treure el seu passaport, el permís de conduir... La dona casada seguia la condició del seu marit quant a la seva nacionalitat i veïnatge civil.

El marit podia disposar dels béns comuns sense el seu consentiment, amb la sola excepció dels immobles i establiments mercantils. Fins a l’any 1981 la dona soltera s’equiparava al menor i no podia abandonar la casa sense el consentiment patern.

Un altre exemple de la situació de la subordinació de les dones, ho constitueix el fet que l’adulteri de la dona constituís causa legítima de separació per a l’home en qualsevol cas, no obstant això, en el cas del marit, solament quan existís escàndol públic o menyspreu per a la dona.

3 Moviment Feminista a Catalunya. Jornades Catalanes de la Dona

La dona casada seguia la condició del seu marit quant a la seva nacionalitat i veïnatge civil.

El marit podia disposar dels béns comuns sense el seu consentiment, amb la sola excepció dels immobles i establiments mercantils.

Fins a l'any 1981 la dona soltera s'equiparava al menor i no podia abandonar la casa sense el consentiment patern.

4. Festeig dels pares